

Paweł M. Socha

Sylwetka Jubilata

Paweł Marian Socha (ur. 16 czerwca 1949), psycholog religii, empiryk i teoretyk, jeden z pionierów psychologii duchowości, poszukuje w swoich pracach odpowiedzi na fundamentalne dla religioznawstwa pytanie – czym jest religijność i duchowość i w jaki sposób można zjawiska te objąć „mędrca szkiełkiem i okiem”. Absolwent krakowskiego XII Liceum Ogólnokształcącego im. Cypriana Kamila Norwida. W 1973 roku ukończył studia z zakresu psychologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, następnie pracował w latach 1973–1976 jako psycholog pracy. W 1976 podjął pracę w Instytucie Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, z którym na stałe związał swoją karierę naukową. Dysertację doktorską z zakresu psychologii pod tytułem *Zarys psychospołecznych uwarunkowań wobec religii* obronił w 1984 roku. W dniu 16 maja 2013 Rada Wydziału Filozoficznego nadała mu stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie psychologii na podstawie zbioru prac pod tytułem *Zarys psychologicznej teorii duchowości*. Paweł M. Socha współpracował z wieloma uznanymi, zagranicznymi ośrodkami naukowymi: w 1985 był stypendystą na Uniwersytecie Oksfordzkim w ramach Oxford Hospitality Scheme, w latach 1989–1990 odbywał, jako stypendysta Fundacji Kościuszkowskiej, staż naukowy na Uniwersytecie Kansas, następnie w 1995 w ramach Tempus PHARE na Katholieke Universiteit Leuven, a w 1997 był stypendystą Fundacji Fullbrighta na Bowling Green State University, Ohio. Uniwersytet Jagielloński w uznaniu zasług przyznał mu nagrody za działalność naukową (2000), organizacyjną (2001) i dydaktyczną (2013). Pełnił także funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Religioznawstwa. Współpracował ze Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej (1997–2012) w Warszawie, gdzie prowadził między innymi seminaria magisterskie z zakresu psychologii religii (44 osoby uzyskały magisterium z psychologii pod jego kierunkiem), oraz z Krakowską Akademią im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (2001–2003). Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, International Association for the Psychology of Religion, Society for the Scientific Study of Religion, oraz jednym z członków założycieli The International Study of Religion in the Eastern and Central Europe Association i Polskiego Towarzystwa Psychologii Religii i Duchowości. Ponadto Jubilat działa aktywnie w Krakowskim Stowarzyszeniu

Osób Dotkniętych Chorobą Parkinsona, obecnie pełniąc funkcję Prezesa Zarządu.

Paweł M. Socha jest autorem czterech książek i ponad sześćdziesięciu artykułów w czasopismach naukowych i rozdziałów w monografiach. Ponadto jest redaktorem książki *Duchowy rozwój człowieka* (2000), redaktorem trzech numerów tematycznych religioznawczego czasopisma „Nomos” (2000, 2001, 2003) oraz autorem około trzydziestu haseł encyklopedycznych w Encyklopedii Religii PWN (a także redaktorem haseł w polskiej Wikipedii jako wikipedysta Socheusz). Współpracował z uznanymi periodykami religioznawczymi i psychologicznymi jako autor artykułów oraz recenzent (m.in. „Current Issues in Personality Psychology”, „Studia Religiológica”, „Studia Psychologica”, „International Journal of the Psychology of Religion”, „Psychologia Społeczna”, „Psychologia-Etyka-Genetyka”, „Roczniki Psychologiczne KUL”, „Studia Sociologica”, „Ex Nihilo”, „Psychiatria Polska”). Jego zainteresowania naukowe obejmują wiele kluczowych, przynależnych do psychologii religii obszarów: duchowość, orientacje religijne, związki religijności z osobowością, wątpienie i ateizm, coping religijny, religijne i duchowe doświadczenia – wszystkie wymienione zagadnienia pojawiają się w bogatym dorobku naukowym Jubilata. W przyjmowanej metodologii badawczej najbliższe jest mu podejście ilościowe i korelacyjne, oparte na solidnej podbudowie teoretycznej. To właśnie w stronę teorii każdorazowo w swoich poszukiwaniach zwracał się Paweł M. Socha, podkreślając, że celem psychologii religii jest przede wszystkim wyjaśnianie zjawisk. Psycholog gra tutaj rolę detektywa, stale jest *Na tropach duchowości*, bada powiązania i wzajemne relacje, poszukuje przyczyn, rezultaty przemian poddaje analizie, nie boi się stawiać niewygodnych pytań i nie zadowala się prostymi, redukcjonistycznymi odpowiedziami.

Niewątpliwie najbardziej istotnym obszarem zainteresowań Pawła M. Sochy jest psychologia duchowości – śmiało można nazwać go jednym z czołowych prekursorów tej dyscypliny w polskim środowisku naukowym. Wydana w 2014 książka *Przemiana: w stronę teorii duchowości* jest rezultatem wielu lat badań i przemyśleń nad duchowością, jak też stanowi konceptualizację autorskiej, psychologicznej, poznawczo-egzystencjalnej teorii duchowości. Autor prowadzi w niej opatrzone referencjami do licznych badań psychologicznych, erudycyjny i konsekwentny wywód, przedstawiając zręby swojej teorii. Tytułowa przemiana stanowi metaforę istoty duchowości, która obejmuje „wszelkie działania zmierzające do pokonania – przekroczenia, transcendencji – granic własnych egzystencji oraz rezultaty tych zmian” (s. 58), jest, używając języka psychologii, procesem „radzenia sobie z sytuacją egzystencjalną” (s. 113). Duchowość ukazana jest jako fenomen z istoty swej dynamiczny, związany z przeżyciami jednostkowymi, którego wymiar makro ma odzwierciedlenie w kulturze, w postaci religii, sztuki, filozofii

czy psychoterapii. Badania duchowości, w tym ujęciu, niejako naturalnie lokują się w obszarze fundamentalnych zagadnień humanistyki. Psycholog duchowości podejmuje zatem problemy ważne, wkraczające w zakres zainteresowań praktycznie wszystkich subdyscyplin psychologii – psychologia duchowości może być w pewnym sensie ujmowana jako psychologia *per se*, zważając na źródłosłów tej dziedziny nauki.

Pośród poddziedzin psychologii, wewnątrz których analizie poddawane są zjawiska duchowości i religijności, Paweł M. Socha szczególnie zajął się psychologią osobowości i psychologią rozwojową. Interesowała go również kwestia orientacji religijnych, czego wyrazem była monografia z 1992 roku pod tytułem *Rozwój orientacji religijnej i światopoglądowej*, a w 1999 roku opublikował w prestiżowym „International Journal for the Psychology of Religion” wyniki swoich badań nad orientacjami religijnymi na próbie polskiej. Świadom faktu, że badania nad duchowością człowieka nie mogą zamykać się w obrębie psychologii, podejmował współpracę z przedstawicielami innych dyscyplin naukowych. Jednym z rezultatów takiej kooperacji był artykuł napisany wspólnie z zoologiem z Aberdeen, Davidem Hayem *Spirituality as a Natural Phenomenon: Bringing Biological and Psychological Perspectives Together*, opublikowany w czasopiśmie „Zygon: Journal of Religion and Science” (2005). Obaj autorzy poszukiwali w nim uniwersalnego wymiaru duchowości, zwracając uwagę na podłoże biologiczne, ale też i na społeczno-kulturowe formy ekspresji, zwłaszcza w wymiarze jej przeżywania – doświadczeń duchowych i religijnych.

Oprócz wielu przeprowadzonych badań własnych Jubilat dbał o to, aby dorobek dawnych pokoleń psychologów religii nie został zapomniany. W 2001 roku w Wydawnictwie Nomos ukazało się wznowienie *Doświadczeń religijnych* Williama Jamesa, do którego Paweł M. Socha napisał wprowadzenie, *Doświadczenia religijne po 100 latach*, przypominając każdemu czytelnikowi, że owa lektura stanowi obcowanie z wiekową już tradycją. Książka *Duchowy rozwój człowieka* (2002) wydana pod jego redakcją stanowi przegląd stosunkowo rzadko dyskutowanych w polskim piśmiennictwie koncepcji stadialnego rozwoju duchowości i religijności człowieka autorstwa znanych psychologów, takich jak E. Erikson, J.W. Fowler, J. Loevinger czy L. Kohlberg. Również w pracy dydaktycznej Paweł M. Socha zawsze pamiętał o korzeniach uprawianej przez niego dyscypliny – wykladał jej historię w ramach kursu *Klasycy psychologii religii* (UJ), a na ćwiczeniach przypisanych do tego przedmiotu dbał o to, aby każdy student poznał dogłębnie *Doświadczenia religijne* Williama Jamesa. Warto wspomnieć jeszcze, że to dzięki jego staraniom i umiejętnościom translatorskim w 1999 roku nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych ukazał się polski przekład *Psychologii religii* Davida M. Wullfa (przeł. P. Socha, P. Jabłoński, M. Sacha-Piekło), która to książka po dzień dzisiejszy stanowi jeden

z podstawowych podręczników psychologii religii na świecie. Opublikowanie tej pracy w Polsce wielu studentom, ale także i badaczom, otworzyło okno na świat fascynującej dyscypliny, jaką jest psychologia religii.

W ostatnich latach Jubilat zwrócił swoją uwagę w stronę psychologicznych aspektów bycia niewierzącym, ateistą, wątpiącym czy agnostykiem. Wstępne wyniki badań opublikował w formie artykułu *Psychologia ateisty: zarys problemu i próba badania empirycznego* (2012). Materiał do badań zbierał w ramach autorskiego konwersatorium fakultatywnego *Psychologia wątpienia i ateizmu*, który to przedmiot swoją tematyką i zaproponowanym podejściem psychologicznym do różnych odcieni niewiary i wątpienia jest przedsięwzięciem pionierskim w dydaktyce psychologii religii. W swoich badaniach poszukuje psychologicznych zmiennych, które mogłyby być charakterystyczne dla różnych odcieni niereligijności (pod uwagę brany jest temperament, styl poznawczy – szczególnie potrzeba domknięcia poznawczego i wymiar dosłowności/symboliczności oraz poczucie sensu życia). Podjęcie opisu niereligijności w innych niż dotychczas kategoriach (czyli po prostu braku religijności) jest niewątpliwie istotnym wyzwaniem badawczym. Owocnych zmagania z tą problematyką, a także radosnego świętowania w 2016 roku czterdziestolecia swojej pracy naukowo-dydaktycznej życzą szanownemu Jubilatowi autorzy niniejszego tomu.

Ad multos annos!

Bibliografia prac Pawła M. Sochy

1978–1983

- Konformizm jako kategoria opisu zachowań społecznych*, „Zeszyty Historyczno-Polityczne SD” 1978, z. 17, s. 25–32.
- Personality factors determining the professional achievements of teachers*, Zeszyty Naukowe UJ: „Prace Psychologiczno-Pedagogiczne” 1979, z. 29, s. 57–67. [współautor: H. Olearnik]
- Narzędzia empirii: projekcyjna technika M. Parenta*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1979, z. 4, s. 161–168.
- Technika do badania indywidualnej religijności*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1981, z. 6, s. 119–141. [współautor: A. Latała]
- Paradygmat: stary czy nowy?*, „Problemy” 1982, 3, s. 40–41.
- Zakres znaczeniowy pojęcia religijności a sposoby jego operacjonalizacji*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1983, z. 9, s. 169–185.

1984–1989

- Operacjonalizacja przedmiotu badań psychologii religii; metody i narzędzia badawcze*, (w:) H. Domagała, H. Grzymała-Moszczyńska, P. Socha, *Psychologia religii*, Skrypty Uczelnie nr 477, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1984, s. 16–43. [współautorka: H. Grzymała-Moszczyńska]
- Psychologiczne portrety osób o różnym stosunku do religii*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 1985, t. 1, s. 63–72.
- Religijność jako źródło zróżnicowania osobowości pod względem autonomii*, ANS, Warszawa 1988, s. 201.
- Stan religioznawstwa w szkołach średnich. Raport wstępny*, Instytut Religioznawstwa UJ, Kraków 1988, s. 89. [redakcja, współautorka: I. Borowik]
- Najważniejsze społeczne i osobowościowe uwarunkowania religijności lub niereligijności studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Politechniki Krakowskiej według badań z roku 1979*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1988, z. 22, s. 103–111.
- Religioznost' kak istocznik differenciacii licznosti w otnoszenii k awtonomii*, (w:) *Aktualne otazky vedeckoateistickej vychovy*, Košice 1989, s. 93–99.

1990–1995

Religijność osób autonomicznych i nieautonomicznych. Studium empiryczne, Instytut Religioznawstwa, Uniwersytet Jagielloński, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 1991, s. 195. [współautorzy: A. Latała, R. Filas]

Rozwój psychiczny w kategoriach przemian orientacji religijnych, (w:) I. Borowik (red.), *Religia a życie codzienne*, część II, Instytut Religioznawstwa UJ, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 1991, s. 61–68.

Przemiany motywacji stosunku do religii w koncepcjach orientacji religijnych, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiológica” 1991, z. 24, s. 65–87.

Międzynarodowa konferencja psychologów religii: „Religion, Mental Health, Mental Pathology”. Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiológica” 1992, z. 25, s. 149–163.

W poszukiwaniu istoty religijności: psychologiczne badania związku religijności z autonomią, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1992, nr 1(1), s. 114–128.

Rozwój orientacji religijnej i światopoglądowej, Uniwersytet Jagielloński, rozprawy habilitacyjne nr 234, Kraków 1992, ss. 153.

Religijność – ale jaka?, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1993, nr 3/4, s. 114–122.

Orientacje religijne jako alternatywne strategie życia: próba modyfikacji psychologicznych koncepcji orientacji religijnych, (w:) H. Romanowska-Łakomy, S. Czachorowski (red.), *Alternatywne strategie życia na różnych poziomach organizacji*, Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Pracownia Wydawnicza, Olsztyn 1994, s. 65–70.

Doświadczenie religijne – emocje czy intelekt?, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1994, nr 5/6, s. 5–9.

Czy religia przeszkadza w pokonywaniu konfliktów na tle etnicznym? Spojrzenie psychologa, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1994, nr 7/8, s. 229–233.

Pressures on religion and religiousness. The future of religion from the perspective of attitude theory, (w:) I. Borowik, P. Jabłoński (red.), *The Future of Religion. East and West*. Jagiellonian University, Institute for the Scientific Studies of Religion, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 1995, s. 229–233.

Religijny i niereligijny sposób radzenia sobie z brakiem pracy. Rozważania wstępne, (w:) Z. Ratajczak (red.), *Bezrobocie. Psychologiczne i społeczne koszty transformacji społecznej*, Seria: *Psychologiczne problemy funkcjonowania człowieka w sytuacji pracy*, t. (12)21, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego nr 1503, Katowice 1995, s. 100–111.

Siła oddziaływań na religijność a religijność rzeczywista: przyszłość religii w świetle teorii postaw, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1995, nr 9, s. 48–52.

Religion and emotional dependence, „The International Journal for the Psychology of Religion” 1995, nr 5(3), s. 187–198.

Developmental concerns of the quest religious orientation, „Polish Quarterly of Developmental Psychology” 1995, nr 1(3) September, s. 135–142.

Duchowość: zarys koncepcji dla psychologii religii, „Przegląd Religioznawczy” 1995, nr 1(175), s. 187–199.

1996–2001

- Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 263. [redakcja naukowa]
- Szkice z psychologii religii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2001, nr 32/33 [redakcja naukowa]
- A model of sequential development of religious orientation as a criterion of mental health*, (w:) H. Grzymała-Moszczyńska, B. Beit-Hallahmi (red.), *Religion, Psychopathology and Coping*, Rodopi, Amsterdam – Atlanta, GA 1996, s. 139–157.
- Psychologia religii a psychologia osobowości: niektóre przykłady*, (w:) A. Komendera, R. Padoł, M. Śliwa (red.), *Człowiek i wartości. Księga pamiątkowa poświęcona 35-leciu pracy naukowej i 40-leciu pracy nauczycielskiej Profesora Jana Szmyda*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1997, s. 198–205.
- Techniki relaksacji, koncentracji i medytacji*, (w:) Z. Pietrasiński (red.), *Podręcznikowe materiały pomocnicze Wyższej Szkoły Społeczno-Ekonomicznej, Przedmiot: technika pracy umysłowej i podstawy autokreacji, Część pierwsza: Praca umysłowa studiującego. Rozdział II*, Warszawa 1997, s. 39–51.
- Rozwój moralny*, (w:) Z. Pietrasiński (red.), *Podręcznikowe materiały pomocnicze Wyższej Szkoły Społeczno-Ekonomicznej, Przedmiot: technika pracy umysłowej i podstawy autokreacji, Część II: Praca nad wielostronnym rozwojem osobistym*, Warszawa 1997, s. 63–71.
- The existential human situation: Spirituality as a way of coping*, (w:) K. H. Reich, Fritz K. Oser & W.G. Scarlett (red.), *Being human: The case of religion*, Vol. 2., *Psychological Studies on Spiritual and Religious Development*, Pabst Science Publishers, Lengerich, Berlin, Düsseldorf, Leipzig, Riga, Scottsdale (USA), Wien, Zagreb 1999, s. 50–56.
- Wstęp*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 11–13.
- Psychologia rozwoju duchowego: zarys zagadnienia*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 15–44.
- Koncepcja rozwoju ego Jane Loevinger*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 85–100. [współautor: E. Skoczek]
- Stadialny rozwój sądów moralnych w koncepcji Lawrence’a Kohlberga. Przegląd i ocena głównych tez*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 145–164.
- Teolog jako psycholog: teoria rozwoju wiary Jamesa W. Fowlera*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 165–189.
- Rozwój sądów religijnych w koncepcji Fritza Osera*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 209–219.

- Rozwój religijności w kategoriach orientacji religijnych w koncepcji Richarda D. Kahoe i Mary Jo Meadow*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 221–231.
- Religijne radzenie sobie z sytuacją bezrobocia*, (w:) T. Doktor, K. Franczak (red.), *Pośtawy wobec religii. Psychologiczne uwarunkowania i konsekwencje*, Salezjański Instytut Wychowania Chrześcijańskiego, Warszawa 2000, s. 139–160.
- Doświadczenia religijne po 100 latach*, (w:) W. James, *Doświadczenia religijne*, przeł. J. Hempel, wyd. 3, Zakład Wydawniczy Nomos Kraków 2001, s. I–XXI. *What do we know and what we would like to know about religious feelings? A peer commentary to the Małgorzata Tatała's article „The development of religious feelings in childhood”*, „Polish Developmental Quarterly” 1996, t. 2(2), s. 127–130.
- Widzenia i przywidzenia*, „Charaktery” 1997, nr 2, s. 9–10.
- Wiara jako podstawowy proces psychiczny*, „Sztuka Leczenia” 1997, nr 3(2), s. 53–60.
- Sekty. Zagrożenie, wyzwanie czy równanie do świata?*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1997, nr 17, s. 104–110.
- Religijność a radzenie sobie w sytuacjach bezrobocia, samotności, alkoholizmu i narkomanii*, „Przegląd Religioznawczy” 1997, nr 2(184), s. 111–124.
- Rozumienie duchowości i jej znaczenie w somatoterapii*, „Sztuka Leczenia” 1998, nr 4, s. 71–76.
- Ways religious orientations work: a Polish replication of measurement of religious orientations*, „The International Journal for the Psychology of Religion” 1999, nr 9(3), s. 209–228.
- Historyczne i współczesne oblicze psychologii religii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2001, nr 32/33, s. 7–14.
- Psychologia religii w Polsce. Punkty zwrotne i współczesne wyzwania*, „Państwo i Społeczeństwo” 2001, nr 1, s. 235–246.
- Duchowość jako signum temporis: zastosowanie rozmytego pojęcia do psychologii religii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2001, nr 34/36, s. 277–285.
- Flournoy, Theodore*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 68–69.
- Fowler, James W.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 83–84.
- Galton, Sir Francis*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 138.
- Girgensohn, Karl*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 189–190.
- Godin, Andre*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 204.
- Hall, Granville Stanley*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 314–315.
- Hay, David*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 334–335.
- Heiler, Friedrich*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 345.

- Holm, Nils.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 4, s. 349–350.
- Hood, Ralph W.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 4, s. 450.
- Hutsebaut, Dirk.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 4, s. 482.
- Lans, Johannes M. van der.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 6, s. 190.
- Leuba, James Henry.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 6, s. 230–231.
- Maslow, Abraham Harold.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 6, s. 450.
- Milanesi, Giancarlo.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 7, s. 42–43.
- Paloutzian, Raymond F.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 7, s. 491.
- Pastuszka, Józef.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 20.
- Pfister, Oskar.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 96–97.
- Piaget, Jean.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 99–100.
- Pratt, James Bisset.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 238–239.
- Pruyser, Paul W.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 282–283.
- Starbuck, Edwin Diller.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 131.
- Sunden, Hjalmar.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 157.
- Vergote, Antoon (Antoine).* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 364–365.
- Wulff, David Mark.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 444.
- Skinner, Burrhus Frederick.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, suplement (*Religie. Encyklopedia Religii*, CD ROM).
- Spilka, Bernard.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, suplement (*Religie. Encyklopedia Religii*, CD ROM).
- Witwicki, Władysław.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, suplement (*Religie. Encyklopedia Religii*, CD ROM).

2002–2007

- Na tropach duchowości*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2003, nr 43/44 [redakcja]
- Religia i jej definicja z perspektywy psychologa*, (w:) M. Karas (red.), *Definicja religii. Studia i szkice*, Wydawnictwa FHG Tondera, Kraków 2002, s. 101–120.
- O byciu, wierze, świętości i duchowości, czyli jak pojęcia chodzą parami*, (w:) I. Borowik, H. Hoffmann (red.), *Światopogląd: między transcendencją a codziennością*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2004, s. 45–56.
- Assessing the cognitive construction of the sacred: The Feeling of Sacredness Scale*, (w:) M. Aletti, D. Fagnani & G. Rossi (Eds.), *Religione: cultura, mente e cervello. Nuove prospettive in Psicologia della religione*, Centro Scientifico Editore, Torino 2006, s. 261–270.
- Wprowadzenie: Na tropach duchowości – czym jest i czym może być duchowość?*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2003, nr 43/44, s. 7–17.
- Wybrane psychologiczne teorie duchowości*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2003, nr 43/44, s. 19–39.
- Skale do badania religijności – obecny stan i zagadnienia psychometryczne*, „Przegląd Religioznawczy” 2003, nr 3 (209), s. 203–216.
- Spirituality as a natural phenomenon: Bringing biological and psychological perspectives together*, „Zygon. Journal of Religion & Science” 2005, nr 40[3], September, s. 589–612 [współautor: D. Hay]
- Poczucie świętości jako rezultat przemiany poznawczej*, „Przegląd Religioznawczy” 2007, nr 3(225), s. 13–26.

2008–2013

- Znane i zapomniane. Tradycje psychologii religii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2008, nr 61/62 [redakcja]
- Klasycy wciąż uczą. Psychologia religii w świetle jej historii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2008, nr 61/62, s. 7–17.
- Dosłowność czy symboliczność? Nienowyy, ale kluczowy wymiar stosunku do religii*, (w:) I. Borowik, M. Libiszowska-Żółtkowska (red.), *Oblicza religii i religijności*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2008, s. 48–60.
- Duchowość jako przemiana. Nowa teoria duchowości i jej zastosowanie w badaniach*, (w:) M. Libiszowska-Żółtkowska, S. Grotowska (red.), *Religijność i duchowość. Dawne i nowe formy*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2010, s. 262–274.
- Psychologia ateisty: zarys problemu i próba badania empirycznego*, (w:) J. Guja (red.), *Ateizm w kulturze Zachodu i Wschodu*, Libron, Kraków 2012, s. 219–235.
- Duchowe wędrówki Animy, albo kiedy Anima szuka Animusa, a kiedy i jak ucieka od niego i od siebie*, (w:) A. Chybicka, N. Kossakowska-Berezecka, P. Pawlicka (red.), *Podróże między kobiecością a męskością*, Impuls, Kraków 2012, s. 107–122.
- Duchowość jawna i ukryta. Czy warto kruszyć kopie o naukowy status badania duchowości?* „Roczniki Psychologiczne” 2013, nr 16[3], s. 369–390.

Spirituality: Explicit and implicit. Hindrances to the scientific status of research on spirituality. „Roczniki Psychologiczne” 2013, nr 16[3], s. 391–413. [anglojęzyczna wersja artykułu *Duchowość jawna i ukryta. Czy warto kruszyć kopie o naukowy status badania duchowości?*]

2014–2015

Przemiana. W stronę teorii duchowości, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2014, s. 353.

Przemiana duchowa jako kluczowe pojęcie psychologii rozwoju człowieka, „Psychologia Rozwojowa” 2014, nr 19(3), s. 9–22.

Notkę o Jubilacie opracował:

Adam Anczyk, Zakład Psychologii Religii, Instytut Religioznawstwa UJ